

Instituirea consilierii judiciare sau a tutelei speciale. Aspecte procesuale

Establishment of legal advice or special guardianship. Procedural aspects

Consilier juridic **Lorena Alexandra AVRAM***
Consiliul Județean Timiș

Abstract

This article analyses the new procedural provisions of Articles 936-943 of the Code of Civil Procedure, introduced by Article 8, paragraph 24-33 of Law no. 140/2002, by means of which the considerations of Constitutional Court Decision no. 601/2002 have been transposed in general terms, guaranteeing the right to liberty of the person whose protection is sought by establishing the competence of the guardianship court in taking the provisional measure of internment, as well as equality in rights by regulating procedures marked by the right to defence, the procedural presence of the prosecutor and their gradualness. The legislator was also concerned about the interest of third parties in being informed of the restriction of the capacity of the person placed under protective measures by regulating special procedures for notifying certain public authorities of final decisions ordering, extending or lifting them.

Keywords: legal advice; special guardianship; court procedure; guardianship court; involuntary provisional commitment; communication of judgment.

Rezumat

Acest articol analizează noile dispoziții procesuale ale art. 936-943 din Codul de procedură civilă, introduse de art. 8 pct. 24-33 din Legea nr. 140/2002 prin intermediul cărora s-au transpus în linii generale considerentele Deciziei Curții Constituționale nr. 601/2002, realizându-se garantarea dreptul la libertate al persoanei a cărei ocrotire se cere prin instituirea competenței instanței de tutelă în luarea măsurii provizorii a internării, cât și egalitatea în drepturi a acesteia prin reglementarea unor proceduri marcate de dreptul la apărare, de prezența procesuală a procurorului și de gradualitatea acestora. Legiuitorul a fost, de asemenea, preocupat și de interesul terților de a fi încunoștințați cu privire la restrângerea capacității de exercițiu a persoanei puse sub măsurile de ocrotire prin reglementarea unor modalități speciale de comunicare către anumite autorități publice a hotărârilor definitive prin care s-au dispus, respectiv, prelungit sau ridicat acestea.

Cuvinte-cheie: consiliere judiciară, tutelă specială, procedura de judecată, instanța de tutelă, internarea provizorie nevoluntară, comunicarea hotărârii.

1. Preliminarii

Procedura instituirii consilierii judiciare sau a tutelei speciale este în prezent reglementată de dispozițiile art. 936-943 C. pr. civ., după ce aceasta a fost reformată prin Legea nr. 140/2022 privind unele măsuri de ocrotire pentru persoanele cu dizabilități intelectuale și psihosociale și modificarea unor acte normative¹, act normativ adoptat ca urmare a admiterii excepției de neconstituționalitate a dispozițiilor

* avramlorenaa@yahoo.com.

¹ Publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 500 din 20 mai 2022.

art. 164 alin. (1) C. civ.² prin Decizia Curții Constituționale nr. 601 din 16 iulie 2020³. Așa cum s-a susținut în mod întemeiat în doctrină⁴, raportat la „semnificația socială și juridică evidentă” a acestei instituții, adoptarea Legii nr. 140/2002 s-a realizat cu „cu o întârziere nejustificată”. În acest context, la fel de nejustificată apare și întârzierea publicării Deciziei nr. 601/2020 a instanței de contencios constituțional, care s-a realizat la un interval de mai bine de 6 luni de la data pronunțării, precum și stabilirea unui termen de intrare în vigoare a legii de 90 de zile.

Așa cum rezultă din Expunerea de motive a Legii nr. 140/2002⁵, acest act normativ a fost adoptat „în considerarea obligației legiuitorului de a pune în acord dispozițiile art. 164 alin. (1) din Legea nr. 287/2019 privind Codul civil, constatate ca fiind neconstituționale, cu Decizia Curții Constituționale nr. 601/2020 și cu prevederile din Constituția României, republicată”. În ideea realizării acestui deziderat, chiar în preambulul actului normativ se arată că prin acesta se va realiza „o intervenție legislativă de amploare în materia măsurilor de ocrotire de drept civil de care pot beneficia persoanele fizice cu dizabilități intelectuale și psihosociale, care presupune crearea, în legislația de drept comun, dar și specială, a unor instrumente juridice de sprijin și ocrotire adecvate pentru aceste categorii de persoane, care să asigure respectarea demnității, a drepturilor și libertăților, dar și a voinței, nevoilor și preferințelor acestora, precum și salvagardarea autonomiei lor, având în atenție necesitatea unei schimbări de paradigmă în materie, în vederea alinierii legislației naționale la exigențele impuse de Convenția privind drepturile persoanelor cu dizabilități, adoptată la New York de Adunarea Generală a Organizației Națiunilor Unite la 13 decembrie 2006, deschisă spre semnare la 30 martie 2007 și semnată de România la 26 septembrie 2007, ratificată de România prin Legea nr. 221/2010, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 792 din 26 noiembrie 2010, cu modificările ulterioare, ținându-se combaterea excluziunii sociale și a discriminării, încurajarea participării active, în condiții de egalitate, a acestor categorii de persoane la viața civilă, precum și (re)integrarea lor în plan socioeconomic, cu efecte benefice inclusiv asupra stării de sănătate a acestora”.

2. Conflictul de constituționalitate soluționat prin Decizia Curții Constituționale nr. 601/2002

Instanța de contencios constituțional a admis excepția de neconstituționalitate și a constatat că dispozițiile art. 164 alin. (1) din Codul civil sunt neconstituționale. Pentru a dispune în acest sens⁶, Curtea Constituțională a reținut, în esență, că „măsura punerii sub interdicție judecătorească reglementată de art. 164 alin. (1) C. civ. nu este însoțită de suficiente garanții care să asigure respectarea drepturilor și a libertăților fundamentale ale omului. Aceasta nu are în vedere faptul că pot exista diferite grade de incapacitate și nici diversitatea intereselor unei persoane, nu se dispune pentru o perioadă determinată de timp și nu este supusă unei revizuirii periodice. Orice măsură de ocrotire trebuie să fie proporțională cu gradul de capacitate, să fie adaptată la viața persoanei, să se aplice pentru cea mai scurtă perioadă de timp, să fie revizuită periodic și să țină cont de voința și preferințele persoanelor cu dizabilități. De asemenea, la reglementarea unei măsuri de ocrotire, legiuitorul trebuie să țină cont de faptul că pot

² Art. 164 alin. (1) din Codul civil, la momentul sesizării Curții Constituționale, prevedea: „Persoana care nu are discernământul necesar pentru a se îngriji de interesele sale, din cauza alienației ori debilității mintale, va fi pusă sub interdicție judecătorească”. Ulterior modificării realizate prin dispozițiile art. 7 pct. 22 din Legea nr. 140/2002, acest text normativ are următorul conținut: „Majorul care nu se poate îngriji singur de interesele sale din cauza unei deteriorări a facultăților mintale, temporare sau permanente, parțiale sau totale, stabilite în urma evaluării medicale și psihosociale, și care are nevoie de sprijin în formarea sau exprimarea voinței sale poate beneficia de consiliere judiciară sau tutelă specială, dacă luarea acestei măsuri este necesară pentru exercitarea capacității sale civile, în condiții de egalitate cu celelalte persoane”.

³ Publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 88 din 27 ianuarie 2021.

⁴ S. Stănilă, C. Roșu, *Procedura punerii sub interdicție judecătorească în „haine” noi*, în Dreptul nr. 11/2022, p. 51.

⁵ Disponibilă la adresa <https://cdep.ro/proiecte/2022/100/30/1/em147.pdf>.

⁶ Pentru o sinteză a argumentelor reținute de Curtea Constituțională, a se vedea S. Stănilă, C. Roșu, *op. cit.*, pp. 51-52. În același sens, a se vedea C. Guzei-Mangu, *Despre reformarea regimului juridic privind ocrotirea persoanei fizice ca urmare a Deciziei Curții Constituționale nr. 601/2020*, Analele Universității de Vest din Timișoara – Seria Drept nr. 2/2022, p. 135-138 și I.-A. Filote-Iovu, *Scurte considerații cu privire la Decizia nr. 601 din 16 iulie 2020 referitoare la excepția de neconstituționalitate a dispozițiilor art. 164 alin. (1) din Codul civil*, disponibil la <https://www.juridice.ro/706462/scurte-consideratii-cu-privire-la-decizia-nr-601-din-16-iulie-2020-referitoare-la-exceptia-de-neconstitucionalitate-a-dispozitiilor-art-164-alin-1-din-codul-civil.html>.

exista diferite grade de incapacitate, iar deficiența mintală poate varia în timp. Lipsa capacității psihice sau a discernământului poate lua diferite forme, spre exemplu, totală/parțială sau reversibilă/ireversibilă, situație care reclamă instituirea unor măsuri de ocrotire adecvate realității și care, însă, nu se regăsesc în reglementarea măsurii interdicției judecătorești. Prin urmare, diferitelor grade de dizabilitate trebuie să le fie atașate grade de ocrotire corespunzătoare, legiuitorul în reglementarea măsurilor juridice trebuind să identifice soluții proporționale. O incapacitate nu trebuie să conducă la pierderea exercițiului tuturor drepturilor civile, ci trebuie analizată în fiecare caz în parte”.

Luând în considerare dispozițiile art. 50 din Constituție care consacră dreptul persoanelor cu dizabilități de a se bucura de o protecție specială, sens în care statul trebuie să asigure realizarea unei politici naționale de egalitate a șanselor, de prevenire și de tratament ale dizabilității, în vederea asigurării participării efective a persoanelor cu dizabilități în viața comunității, ale art. 12 din Convenția privind drepturile persoanelor cu dizabilități, astfel cum au fost interpretate de Comitetul pentru drepturile persoanelor cu dizabilități prin Comentariul general nr. 1/2014, care precizează că toate persoanele cu dizabilități au dreptul la capacitate juridică completă, precum și ale Recomandării nr. R(99)4 a Comitetului de Miniștri al Consiliului Europei privind principiile referitoare la protecția juridică a adulților aflați în incapacitate, adoptată la 23 februarie 1999, Curtea Constituțională a reținut: „Codul civil operează cu valori absolute în sensul că orice potențială afectare a capacității mentale, indiferent de gradul său, poate duce la lipsirea persoanelor de capacitate de exercițiu. Curtea reține că capacitatea civilă este compusă din capacitate de folosință, definită ca aptitudinea persoanei de a avea drepturi și obligații civile (art. 34 C. civ.), și capacitatea de exercițiu, definită ca aptitudinea persoanei de a încheia singură acte juridice civile (art. 37 C. civ.). Astfel, orice limitare parțială/totală, permanentă/temporară a capacității mentale poate duce în mod inexorabil la pierderea capacității de exercițiu și limitarea capacității civile, fără a exista posibilitatea ca o atare situație să fie evitată prin măsuri de suport necesare. Rezultă că există o distonanță paradigmatică între Convenția privind drepturile persoanelor cu dizabilități și Codul civil referitor la măsurile de ocrotire ce trebuie luate în privința persoanelor cu dizabilități, prima plasându-se în sfera măsurilor de suport și operând cu valori intermediare, pe când cel de-al doilea plasându-se într-un regim de substituție și a valorilor absolute, refuzând soluții intermediare adaptate situației particulare a fiecărei persoane”.

Prin urmare, instanța de contencios constituțional apreciază că, „în vederea respectării drepturilor persoanelor cu dizabilități, orice măsură de protecție trebuie să fie proporțională cu gradul de capacitate, să fie adaptată la viața persoanei, să fie dispusă numai dacă alte măsuri nu pot oferi o protecție suficientă, să țină cont de voința persoanei, să se aplice pentru cea mai scurtă perioadă de timp și să fie revizuită periodic”, mai ales în contextul în care în concepția Convenției privind drepturile persoanelor cu dizabilități „capacitatea juridică a persoanei nu se confundă cu capacitatea mentală a acesteia, fiind concepte distincte, iar limitările percepute sau reale în capacitatea mentală nu trebuie utilizate ca justificare a respingerii capacității juridice (art. 12 din Convenția privind drepturile persoanelor cu dizabilități astfel cum a fost interpretat de Comitetul pentru drepturile persoanelor cu dizabilități prin Comentariul general nr. 1/2014)”.

Curtea a mai reținut că „efectele pe care le produce restricționarea capacității de exercițiu a unei persoane mai mult decât este necesar o poate poziționa, sub aspectul libertății de acțiune în domeniile în care manifestă o voință conștientă, într-o situație de inegalitate față de celelalte persoane care nu se află sub o măsură de ocrotire, fiind libere să-și exercite drepturile și să-și valorifice libertățile, cu consecințe asupra principiului egalității. De aceea, având în vedere că există diferite grade de dizabilitate, iar o persoană poate să aibă într-o mai mare sau mai mică măsură discernământul afectat, dar nu în totalitate abolit, până la dispunerea unei măsuri care să restrângă capacitatea de exercițiu a persoanei trebuie luată în considerare instituirea unor măsuri alternative și mai puțin restrictive decât punerea sub interdicție judecătorească. (...) Prin urmare, o măsură de ocrotire precum punerea sub interdicție judecătorească trebuie să fie reglementată doar ca o *ultima ratio*, întrucât prezintă o gravitate extremă care implică pierderea drepturilor civile în ansamblul său și care trebuie analizată cu atenție de fiecare dată, inclusiv sub aspectul dacă alte măsuri sau dovedit ineficiente în sprijinirea capacității civile a persoanei. Deci, statul nu trebuie să renunțe la obligația sa pozitivă rezultată din dispozițiile art. 50 din Constituție și trebuie să asigure tot suportul necesar pentru a evita o asemenea măsură extremă”.

Având în vedere, *inter alia*, aceste considerente, Curtea Constituțională a statuat că „în lipsa instituirii garanțiilor care să însoțească măsura de ocrotire a punerii sub interdicție judecătorească se aduc atingeri prevederilor constituționale ale art. 1 alin. (3), ale art. 16 alin. (1) și ale art. 50, astfel cum se interpretează potrivit art. 20 alin. (1), și prin prisma art. 12 din Convenția privind drepturile persoanelor cu dizabilități”.

3. Procedura instituirii consilierii judiciare sau a tutelei speciale

Așa cum s-a susținut în literatura de specialitate⁷, din lectura dispozițiilor art. 164 alin. (1) C. civ. «primul lucrul pe care îl putem observa este renunțarea în noul cadru normativ la însăși denumirea măsurii de ocrotire, respectiv „punerea sub interdicție judecătorească”, aceasta fiind înlocuită cu două măsuri de ocrotire care pot fi cerute pentru persoana care, datorită deteriorării facultăților mintale, are nevoie de sprijin, respectiv consilierea judiciară și tutela specială». S-a mai remarcat că nu mai sunt utilizați «nici termenii cu conotație medicală alienație și debilitate mintală, aceștia fiind substituiți cu sintagma „deteriorarea facultăților mintale”, care poate fi temporară sau permanentă, parțială sau totală».

Sintetic privind lucrurile, doctrina⁸, observând că „Titlul II din Cartea a VI-a Proceduri speciale este modificat din Procedura punerii sub interdicție judecătorească, în Procedura instituirii consilierii judiciare sau a tutelei speciale. Încuviințarea mandatului de ocrotire, a conchis că „Legea nr. 140/2022 instituie trei forme de ocrotire: asistența pentru încheierea actelor juridice, consilierea judiciară și tutela specială”, reglementând, de asemenea, instituțiile procesual-civile corespondente instituirii acestor forme de protecție civilă a persoanei cu dizabilități, acest ultim aspect fiind supus analizei în prezentul studiu.

3.1. Instanța competentă. Așa cum prevăd dispozițiile art. 936 C. pr. civ., cererea de instituire a consilierii judiciare sau a tutelei speciale cu privire la o persoană se soluționează de instanța de tutelă în a cărei circumscripție aceasta își are domiciliul. Ceea ce lesne se poate observa din lectura acestor prevederi este faptul că, în ceea ce privește competența materială și teritorială a instanței pentru instituirea măsurilor de ocrotire, aceasta nu s-a modificat. Prin urmare, instanța competentă să judece cererea va fi judecătoria în circumscripția căreia își are domiciliul persoana pentru care se solicită instituirea vreuneia dintre aceste măsuri⁹.

3.2. Conținutul cererii. Art. 937 alin. (1) C. pr. civ. prevede: „Cererea de instituire a consilierii judiciare sau a tutelei speciale va cuprinde, pe lângă elementele prevăzute la art. 194, faptele din care rezultă deteriorarea facultăților sale mintale, precum și dovezile propuse în acest scop”. De asemenea, conform dispozițiilor alin. (2) al aceluiași text, cererea trebuie să cuprindă și date referitoare la situația familială, socială și patrimonială a persoanei, orice alte elemente privind gradul său de autonomie, precum și numele medicului curant al acesteia, în măsura în care ele sunt cunoscute de reclamant.

Instanța de tutelă nu este legată de obiectul cererii și, prin urmare, în virtutea rolului activ, aceasta poate institui, în condițiile legii, o altă măsură de ocrotire decât cea solicitată, preeminent fiind interesul persoanei ocrotite.

Așa cum a reținut doctrina¹⁰, „cererea de punere sub ocrotire (consilierea judiciară sau tutela specială) poate fi cerută de următoarele persoane sau instituții:

- de cel care necesită ocrotire;
- de soțul, rudele sau afinii acestuia;
- de persoana care locuiește cu el;
- de persoanele apropiate celui care necesită ocrotire, precum și de administratorii și locatarii casei în care locuiește persoana respectivă;

⁷ C. Guzei-Mangu, *op. cit.*, p. 139.

⁸ S. Stănilă, C. Roșu, *op. cit.*, p. 53.

⁹ C. Roșu, *Drept procesual civil. Partea specială*, ediția a 12-a, Editura C.H. Beck, București, 2023, p. 120.

¹⁰ S. Stănilă, C. Roșu, *op. cit.*, p. 53.

- de serviciul public comunitar local de evidență a persoanelor, cu prilejul înregistrării morții unei persoane, precum și de notarul public, cu prilejul deschiderii unei proceduri succesoriale;
- de instanțele judecătorești, cu prilejul condamnării la pedeapsa penală a interzicerii drepturilor părintești;
- de procuror, autorități ale administrației publice locale, instituții de ocrotire, precum și de orice altă persoană”.

În situația în care instanța de tutelă este investită cu o cerere de prelungire, înlocuire sau ridicare a măsurii de ocrotire care este formulată de reprezentantul sau ocrotitorul legal al persoanei, aceasta va trebui, conform dispozițiilor art. 937 alin. (4) C. pr. civ. însoțită de raportul de evaluare medicală și cel de evaluare psihologică a persoanei a cărei ocrotire se solicită, întocmite cu cel mult două luni înainte de data sesizării instanței.

3.3. Măsurile prealabile. Art. 938 reglementează faza prealabilă judecării cererii, necontradictorie în esența sa, care se desfășoară sub coordonarea și verificarea judecătorului. Astfel, după primirea cererii, președintele instanței va dispune să se comunice copii de pe cerere și de pe înscrisurile anexate celui cu privire la care se solicită instituirea măsurii de ocrotire și procurorului, cu excepția situației când cererea a fost introdusă chiar de către acesta.

De asemenea, în situația în care persoana a cărei ocrotire se cere nu și-a ales un avocat, în temeiul art. 938 alin. (2) C. pr. civ., instanța ia măsuri pentru desemnarea unuia din oficiu, fiind obligatorie asistența juridică a acesteia pe tot parcursul procedurii judiciare¹¹. Conform dispozițiilor alin. (7), dacă este cazul, președintele dispune și numirea unui curator în condițiile prevăzute de Codul civil.

După momentul comunicării cererii procurorului, acesta, din oficiu, în baza dispozițiilor imperative ale art. 938 C. pr. civ., va face cercetările necesare, va dispune efectuarea unei evaluări medicale și a uneia psihologice, stabilind și termenul în care acestea trebuie realizate. Cercetări se efectuează, în accepțiunea doctrinei de drept procesual civil¹², la domiciliul persoanei sau la unitatea sanitară la care este internată persoana față de care se solicită luarea măsurii de ocrotire, acestea putând viza și consultarea organelor administrative locale și chiar ascultarea vecinilor persoanei respective. Dacă cel cu privire la care a fost solicitată instituirea măsurii de ocrotire este internat într-o instituție sanitară, procurorul va dispune întocmirea unui referat și de către aceasta. Cu ocazia efectuării evaluării medicale și, după caz, a întocmirii referatului, poate fi solicitat și punctul de vedere al medicului curant al persoanei a cărei ocrotire se cere. De asemenea, pe lângă evaluările medicale și psihologice efectuate, procurorul va dispune și întocmirea unui raport de anchetă socială de către autoritatea tutelară.

Pentru evaluarea medicală și cea psihologică este necesară obținerea consimțământului persoanei a cărei ocrotire se cere, dacă starea sa de sănătate o permite, exprimarea acestuia urmând a se face în fața persoanei care face evaluarea. Dacă persoana a cărei ocrotire se cere refuză evaluarea stării sale ori nu se prezintă în vederea efectuării acesteia, instanța, conform dispozițiilor alin. (5) al art. 938 C. pr. civ., dispune aducerea sa cu mandat.

Alin. (6) al aceluiași articol prevede că „raportul de evaluare medicală și cel de evaluare psihologică a persoanei a cărei ocrotire se solicită cuprind, după caz, referiri la natura și gradul de severitate al afecțiunii psihice și la evoluția previzibilă a acesteia, la amploarea nevoilor sale și la celelalte circumstanțe în care se găsește, precum și mențiuni privind necesitatea și oportunitatea instituirii unei măsuri de ocrotire”.

Atunci când este necesară observarea mai îndelungată a stării de sănătate a celui a cărui ocrotire se cere, ce nu poate fi realizată decât prin internarea sa provizorie într-o instituție sanitară de specialitate, iar acesta refuză internarea, procurorul, la sesizarea medicului care efectuează evaluarea medicală, va solicita motivat instanței de tutelă luarea măsurii internării provizorii nevoluntare¹³.

¹¹ S-a apreciat că ne aflăm în prezența unui „nou caz de asistență juridică din oficiu”. În acest sens, S. Stănilă, C. Roșu, *op. cit.*, p. 53.

¹² I. Leș, *Noul Cod de procedură civilă. Comentariu pe articole. Art. 1-1133*, Editura C.H. Beck, București, 2013, p. 1212.

¹³ C. Roșu, *op. cit.*, p. 122.

Această măsură procesuală se poate dispune numai după ascultarea persoanei a cărei ocrotire se cere, care se realizează, în acord cu dispozițiile art. 940 alin. (3) teza finală și ale art. 940 alin. (4), în camera de consiliu sau la locuința sa, putând participa și „o persoană de încredere” și cu luarea concluziilor procurorului.

Măsura internării provizorii nevoluntare într-o instituție sanitară de specialitate poate fi dispusă de instanța de tutelă motivat și proporțional cu scopul urmărit, pentru cel mult 20 de zile. Judecata se face de urgență, cu precădere și cu informarea persoanei a cărei ocrotire se cere, în modalități adaptate stării acesteia, despre desfășurarea procedurii judiciare, precum și despre luarea oricărei măsuri cu privire la persoana și bunurile sale.

În conformitate cu dispozițiile alin. (4) al art. 938 C. pr. civ., instanța se pronunță prin încheiere executorie, care este supusă numai apelului, în termen de 3 zile. Termenul de apel curge de la pronunțare pentru cei prezenți și de la comunicare pentru cei lipsă, calea ordinară de atac urmând a fi soluționată în termen de 5 zile de la formularea acestuia. Se observă celeritatea impusă de legiuitor asemănătoare rigorilor impuse de Codul de procedură penală în materia măsurilor preventive, aceasta fiind justificată de caracterul urgent al procedurii și de interesul persoanei ocrotite de a nu fi privată de drepturile sale pe un interval de timp prea lung, cu atât mai mult cu cât ne aflăm în faza prealabilă judecării cererii, iar măsura dispusă are doar un caracter provizoriu.

Cu privire la modalitatea de încetare a măsurii provizorii a internării, pe lângă ajungerea ei la termenul stabilit de instanța prin încheierea prin care a fost luată, alin. (6) prevede că „în cazul în care înainte de expirarea duratei internării provizorii nevoluntare se constată că aceasta nu mai este necesară, instituția sanitară de specialitate procedează de îndată la externarea persoanei a cărei ocrotire se cere”. Această prevedere are în vedere dreptul la libertate al persoanei, care trebuie să reprezinte regula, astfel că în situația în care, înainte de împlinirea termenului pentru care măsura a fost luată, se constată că aceasta nu mai este necesară, instituția sanitară în care acesta se găsește internat dispune de îndată „punerea în libertate” a persoanei internate, textul nemaiimpunând intervenția instanței de tutelă în acest sens.

3.4. Regulile după care se desfășoară judecata. Art. 940 reglementează regulile speciale de judecată aplicabile în materia cererilor de instituire a consilierii judiciare sau a tutelei speciale. Astfel, alin. (1) prevede că „după primirea actelor prevăzute la art. 938 se va fixa termenul pentru judecarea cererii, dispunându-se citarea părților”, judecarea cererii făcându-se, așa cum prevede alin. (2) de urgență și cu precădere, precum și cu participarea procurorului.

Procedura se desfășoară cu ascultarea celui a cărui punere sub ocrotire este cerută. Astfel, la termenul de judecată, instanța este obligată să îl asculte, în camera de consiliu, pe acesta, punându-i și întrebări pentru a constata necesitatea și oportunitatea instituirii unei măsuri de ocrotire, precum și opinia sa cu privire la regimul de ocrotire și la persoana ocrotitorului. Dacă este în interesul celui a cărui punere sub ocrotire este cerută, așa cum prevede teza a doua a art. 340 alin. (3) C. pr. civ., acesta va fi ascultat la locuința sa, acolo unde este îngrijit sau în alt loc apreciat de instanță ca fiind potrivit.

Alin. (4) prevede o regulă specială, care e menită să asigure persoanei a cărei ocrotire se cere un confort sporit, ținându-se cont de situația specială în care aceasta se află, astfel că la ascultarea celui a cărui ocrotire se solicită poate fi de față „o persoană de încredere”. Această noțiune nu este definită de Cod, astfel că revine instanței de tutelă rolul de a aprecia cine poate fi această persoană și dacă este necesară prezența sa la audiere. În acest sens s-a exprimat și doctrina care a arătat că „termenul *de încredere* este vag și nu este clar dacă legiuitorul s-a referit la soț, concubin, o rudă sau afin până la gradul al patrulea inclusiv, la o persoană apropiată sau persoana care îl îngrijește. De aceea, în opinia noastră, instanța de judecată este cea care va aprecia dacă persoana indicată poate fi considerată de încredere”¹⁴.

Codul de procedură civilă reglementează în alin. (5) al art. 940 o excepție de la caracterul obligatoriu al ascultării persoanei a cărei ocrotire se cere și anume în situația în care se discută prelungirea măsurii tutelei speciale pentru o durată mai mare de 5 ani, dacă în raportul medical se menționează că ascultarea

¹⁴ S. Stănilă, C. Roșu, *op. cit.*, p. 55.

sa este de natură să aducă atingere stării ei de sănătate sau aceasta nu este în măsură să își exprime voința.

O altă regulă specială, care este o aplicațiune specială a dispozițiilor art. 81 alin. (2) C. pr. civ., este cea care reglementează renunțarea la judecată, care, de regulă, este guvernată de principiul disponibilității¹⁵. Astfel, conform art. 940 alin. (6), „atunci când reclamantul renunță la judecată, procurorul poate cere continuarea judecării”. Apreciez că și în situația în care procurorul nu cere continuarea judecării, art. 81 alin. (2) permite instanței să nu țină cont de renunțarea la judecată și să judece cauza, dacă aceasta apreciază că renunțarea la judecată nu este în interesul persoanei a cărei ocrotire se cere.

Alin. (7) impune o regulă adaptată condiției persoanei a cărei ocrotire se cere, stipulând că pe întreaga durată a procedurii, aceasta va fi informată, în modalități adaptate stării acesteia, despre desfășurarea procedurii judiciare, precum și despre luarea oricărei măsuri cu privire la persoana și bunurile sale.

De asemenea, art. 941 alin. (3) C. pr. civ. prevede că „în cazul în care cererea de punere sub ocrotire a fost respinsă, curatela instituită pe durata procesului încetează de drept”, aceasta nemaiavănd nicio rațiune de a continua, câtă vreme persoana față de care s-a desfășurat procedura de instituire a măsurilor de ocrotire are, în continuare, capacitate de exercițiu deplină.

3.5. Comunicarea hotărârii. Ținând cont de faptul că instituirea măsurilor de ocrotire a persoanei cu dizabilități vizează protejerea unui dublu interes – atât al persoanei a cărei ocrotire se cere, cât și a terților –, art. 941 C. pr. civ. instituie reguli speciale de comunicare a hotărârilor pronunțate în această procedură. Astfel, după ce hotărârea de instituire a măsurii de ocrotire a rămas definitivă, instanța care a pronunțat-o va comunica, de îndată, dispozitivul acesteia în copie legalizată următoarelor autorități publice:

- a) serviciului public comunitar local de evidență a persoanelor la care nașterea celui pus sub ocrotire este înregistrată, pentru a se face mențiune pe marginea actului de naștere;
- b) serviciului sanitar competent, pentru ca acesta să instituie asupra celui pus sub ocrotire, potrivit legii, o supraveghere permanentă;
- c) biroului de cadastru și publicitate imobiliară competent, pentru notarea în cartea funciară, când este cazul;
- d) registrului comerțului, dacă persoana pusă sub ocrotire este profesionist;
- e) Registrului național de evidență a măsurilor de sprijin și ocrotire luate de notarul public și instanța de tutelă, ținut de Uniunea Națională a Notarilor Publici din România¹⁶.

3.6. Modificarea sau ridicarea măsurii de ocrotire. În spiritul Deciziei Curții Constituționale nr. 601/2002, care a constatat și neconstituționalitatea caracterului permanent al măsurilor de ocrotire, legiuitorul a reglementat în art. 943 C. pr. civ. instituția modificării sau ridicării măsurilor de ocrotire, prevăzând în mod lapidar că „prelungirea, înlocuirea sau ridicarea măsurii de ocrotire se face cu procedura prevăzută în prezentul titlu, care se aplică în mod corespunzător”, fiind prevăzută de art. 940 alin. (5) C. pr. civ. regula de excepție a neascultării persoanei a cărei ocrotire se cere în situația în care se discută prelungirea măsurii tutelei speciale pentru o durată mai mare de 5 ani, dacă în raportul medical se menționează că ascultarea sa este de natură să aducă atingere stării ei de sănătate sau aceasta nu este în măsură să își exprime voința.

Alin. (2) al art. 943 instituie o măsură procesuală specială, prevăzând că „despre măsurile prevăzute la alin. (1) se face mențiune pe hotărârea prin care a fost luată măsura de ocrotire”.

4. Concluzii

¹⁵ C. Roșu, *op. cit.*, p. 124.

¹⁶ În acest sens, mai pe larg, a se vedea C. Roșu, *op. cit.*, p. 125.

Prin Legea nr. 140/2022, legiuitorul a pus, în primul rând, în acord dispozițiile art. 164 C. civ. cu statuările Deciziei Curții Constituționale nr. 601/2002, însă acest demers a impus și realizarea unor modificări de substanță în Codul de procedură civilă, care, ținând cont de noile rigori stabilite în dreptul material, impuneau reglementarea în mod coerent a unei proceduri prin care primele să poată căpăta eficiență.

Noile dispoziții procesual-civile introduse de art. 8 pct. 24-33 din Legea nr. 140/2002 au transpus în linii generale considerentele deciziei anteamintite a instanței de contencios constituțional, garantând dreptul la libertate al persoanei a cărei ocrotire se cere prin instituirea competenței instanței de tutelă în luarea măsurii provizorii a internării, cât și egalitatea în drepturi a acesteia prin reglementarea unor proceduri marcate de dreptul la apărare pe tot parcursul lor, de prezența procesuală a procurorului și de gradualitatea acestora. Totodată, legiuitorul a fost preocupat și de interesul terților de a fi încunoștințați cu privire la restrângerea capacității de exercițiu a persoanei puse sub măsurile de ocrotire prin reglementarea unor modalități speciale de comunicare către anumite autorități publice a hotărârilor definitive prin care s-au dispus, respectiv, prelungit sau ridicat acestea.